

Pengar – mål eller medel?

För mycket och för lite skämmer allt, sägs det.

Det gäller även pengar. I dagens värld är det fler och fler som blir allt fattigare, medan några få blir rikare.

Det är lätt att reta sig på direktörer med miljonfallskärmar och IT-branschens börsklippare, när man själv har svårt att få månadens budget att gå ihop. Men sett i ett större perspektiv ingår alla vi svenskar i den femtedel av jordens befolkning som lever snuskigt lyxigt på de övrigas bekostnad. De flesta av oss har också möjlighet att lägga undan en slant för kommande behov, om inte annat så i form av lagstadgade pensionsavsättningar.

Konsten att få pengar att växa har blivit en färdighet som värderas högt i dagens samhälle. Det är förvisso ingen dålig egenskap, men nog känns det ofta som om pengarnas tillväxt har blivit ett mål i sig, inte ett medel för att uppnå högre syften.

Brutet samband

Under hela mänsklighetens historia har det nästan alltid funnits ett nära samband mellan ett företag och dess ägare, som själv lett företaget eller på annat sätt hållit sig informerad och styrt verksamheten. En viktig del av ägarens motiv har säkert alltid varit att tjäna pengar, men det har funnits utrymme också för andra motiv: att utveckla sin bygd, att skapa sysselsättning och välstånd eller att få ett positivt eftermäle. Närheten har också gjort ägaren mottaglig för påverkan från de anställda.

Under de senaste decennierna har kopplingen mellan ägare och företag blivit allt mera rensad från den sortens motiv. Idag ägs allt fler företag huvudsakligen av fonder, skapade enbart för att föröka kapital.

Kortsiktig vinst

Detta har lett till en kortsiktig företagskultur där värden som social omsorg om de anställda, miljöhänsyn och ansvar för samhällsutvecklingen i omgivningen prioriterats ner. Företagsledarna, och fondrepresentanterna i styrelsen, uppfattar ju från sina ägare inga andra signaler än att snabb värdetillväxt är det enda måttet på framgång.

Följden blir företag som lägger ner verksamhet och flyttar när det verkar lönsammare att göra så, som förorenar miljön så mycket lagarna tillåter (eller mer) och på olika sätt undviker att ta ansvar för samhällets helhet.

Svårigheten att få fram pengar är ett hinder för många goda företagsidéer, inte minst i glesbygd. Att idén är bra nog att bära sig och skapa arbetstillfällen räcker inte idag. En ny affärsidé måste vara bättre än så för att locka till sig riskkapital,

när det alltid tycks finnas snabbare och säkrare värdetillväxt att hämta på annat håll.

De som fattar sådana beslut behöver inte vara illvilliga, de handlar bara rationellt utifrån sitt uppdrag: att tjäna så mycket pengar som möjligt, så fort som möjligt, åt sina ägare.

Jag är medskyldig

Vilka är då dessa ägare, dessa girigbukar som förstör vårt samhälle? Först på senare tid har jag drabbats av insikten att också jag, genom mina fondsparande- och pensionspengar, är en av dem. Visserligen med så lite pengar att det är en fjärt i rymden bland den totala mängden arbetande kapital, men ändå.

Då kommer de så kallade etiska fonderna som en skänk från ovan.

Att välja en etisk fond innebär idag i första hand att placera sina pengar så att de inte kan satsas i företag som sysslar med alkohol, tobak eller vapenhandel.

Cigarrett- och vapenindustrin klarar sig säkert bra utan mina pengar, men att välja en sådan fond är främst en signal om att jag prioriterar andra saker än enbart värdetillväxt. På sikt tror jag vi kommer att få nya fonder med placeringsreglementen som premierar socialt ansvar, hållbar tillväxt och miljöhänsyn.

Mest radikalt vore förstås att byta till någon av de nya fondförvaltare som annonserar med etiska placeringsregler. Men närhet och service är också viktigt, så jag valde att fråga min rådgivare på banken hemma i Delsbo. Hon hade uppenbarligen inte fått en sådan förfrågan förut, men hittade en fond i den egna banken som tillämpar ungefär samma principer. De finns alltså, men marknadsförs knappast av bankerna och kunskapen är låg.

Tröskeleffekt

Om intresset för de etiska fondalternativen växer, kan vi i bästa fall få en utveckling som liknar den för miljövänligare tvättmedel och oblekt papper. Först lanserades de av små uppstickare, medan branschens dominanter hävdade att kunderna inte ville ha dem. Sedan tog de stora motvilligt fram egna alternativ, och plötsligt passerades en tröskel där de mindre miljövänliga produkterna snabbt förlorade marknadsandelar och till slut blev osäljbara. Privata småkunder gick först, offentliga storkunder kom efter.

I det bästa av framtidsscenarier är de etiska fonderna redan på väg mot en sådan tröskel. Då har vi redan om några år direktörer som agerar mer ansvarsfullt och långsiktigt gentemot samhällsutvecklingen, miljön och sina anställda.

Inte därför att de själva har blivit så mycket klokare, utan för att de fått ett annorlunda formulerat uppdrag från sina uppdragsgivare.

Från oss.

Roland Hamlin

Roland Hamlin är glesbygdsutvecklare i Svågadalen och fd HT-journalist.